

Thorma János művészi pályafutása

A művész első ismert munkája, a beteg édesapjáról készített portréja 1890-ből. 1892-ben festette Bilcz Irén, a későbbi Iványi Grünwald Béláné ülő, aranyhátteres, szecessziós portréját. Majd két év munkája után ugyancsak 1892-ben fejezte be első nagyszabású alkotását, a temetői jelenetet ábrázoló, naturalista stílusú *Szenvedőket*. A mű ötletét Thorma Párizsból hozta haza (Zola hatása), a kompozíciót nagybányai környezetbe helyezte. Egy hasonló témákat tartalmazó ciklus megfestését tervezte, de végül soha nem valósította meg.

1893-ban barátjával, művésztársával, Réti Istvánnal való séta alkalmával merült fel az *Aradi vértanúk* megfestésének eszméje. A téma kiválasztása nem volt véletlen, neveltetéséből, hazafiasságából adódott. Lelkiismeretes kutatások – Aradra utazott, tanulmányozta a vértanúk portréit, még egy kivégzést is végignézett – és több éves alkotómunka után, 1896-ban fejezte be a legnagyobb méretű magyar történelmi képek egyikét. E műve országszerte ismertté tette nevét. A Képzőművészeti Társulat a millenniumi tárlat művészeti pavilonjában Ferenc József királyra való tekintettel nem merte kiállításra vállalni, mire a művész az Orczy-ház egyik termében külön tárlaton mutatta be. Az alkotást sok viszontagság után az állam 1931-ben vásárolta meg a Magyar Történelmi Képtár számára.

A siker hatása alatt, külföldi tanulmányútjáról hazatérve – Rembrandt művészetének igazságában – festette meg 1897-ben a *Békesség nektek!* című bibliai tárgyú kompozícióját, amely a feltámadott Krisztusnak az apostolok körében váratlan megjelenését és a szkeptikus Tamás megbizonyosodását ábrázolja. A kép egyik különlegessége, hogy barátsága jeléül Krisztus arcát Hollósyról mintázta. A nagybányai stílust képviselő Ferenczy Károly (aki a dicséretben általában szűkszavú volt) a kép megtekintése után Rétinek jelentette ki: „Láttam Jancsi képét – fenomenális!”

1898-ban fogott bele az élete fő művének szánt *Talpra magyar!* című nagyszabású alkotásba, amelyen közel két évtizeden át egészen élete végéig dolgozott, mégis befejezetlenül maradt. A képen monumentális formában, 4×6 méteren az egész magyarság szabadság iránti szeretetét fejezte ki: az Egyetem téri tüntetést látjuk, a Nemzeti dalt szavaló Petőfivel a fókuszban. A festmény megvalósításáért folytatott harca döntő módon befolyásolta életét. A maga által felállított mérce igen magas, tragédiája, hogy soha nem volt megelégedve az elért eredménnyel. Ez megnyilvánul szavaiban is, amikor utoljára látja művét az Epreskertben 1936-ban: „Azt hiszem ki lehet állítani így. Dolgozni rajta többet úgy sem tudok.”

1899-ben Hollandiában, valamint Spanyolországban járt tanulmányúton. 1901-ben Petőfi híres elégiájának inspirációjára megfestette *Szeptember végén* című képét. Ezen a költő és Szendrey Júlia alakját a Koltótól amúgy sem messzire eső nagybányai tájba helyezte. Az 1902-ben festett *Kocsisok között* című népi életkép, mely Munkácsy festészetének talán leglátványosabb továbbfejlesztése, egész életművének legszabadabb, legkevesebb önkontrollal készült darabja. A kép középpontjában egy városi hajdú áll, aki büszkélkedve mutogatja magát társai körében vadonatúj, színpompás egyenruhájában. A témát rendkívül szuverén, egyéni hangvétellel alkalmazza, a kép egészen a szín erejére épül. Az egy évvel későbbi Október elsején című festményén már alaposan visszafogta mind a kompozíció, mind a színhasználat lendületét, és a szenvedélyek izzása helyett egy nem túl érdekes, bár nagy mesterségbeli tudással

megcsinált zsánerjelenetet festett, mely a bevonuló regrutákat és az őket a nagybányai vasútállomáson elbúcsúztató hozzátartozókat jeleníti meg. Az éles szemmel megfigyelt típusok: az éneklő, beborozott legények, a síró falusi asszonyok, az egykedvűen maga elé néző öreg paraszt, a rendre felügyelő csendőr és a többi szereplő „igazmondó” ábrázolásával, az egyszerű emberek sorsa iránti együttérzésével és a mintegy húsz figura invenciózus elrendezésével a festmény Munkácsy realista művészetének útján halad tovább, értékesítve a szabadtéri fényjelenségek közvetlen megfigyelésének tapasztalatait is.

Későbbi jelentősebb alkotásai: az 1904-ben készült a *Kártyázók*, az egy évvel későbbi *Cigányok*, az 1920-ban festett *Ibolyaszedők*, illetve *Majális* című festménye (1921).

A húszas években számos színgazdag plein air tájképet festett, amelyek megújulást mutatnak, s erősen módosítják a róla alkotott hagyományos képet. Tájképeken és figurális kompozíciókon kívül számos kitűnő portrét is alkotott.

Thorma Jánosnak sikerült egy senkit nem utánzó, egyéni festészetet kialakítania, így művei félreismerhetetlenek. Gazdag személyisége és széleskörű műveltsége újabb és újabb stíluski-sérletekre sarkallta. Kis túlzással azt lehetne mondani, hogy ahány jelentős Thorma-képet ismerünk, annyiféle próbálkozással találkozunk: a *Szenvedők* vagy az *Aradi vértanúk* a finom naturalizmushoz áll közel, a *Bilcz Irén* pedig szimbolista-szecessziós vonásokat mutat. A *Kocsisok között* Munkácsy hatását tükrözi, a *Kártyázók* szabályszerű realista alkotás, a *Cigányutca* első, feldarabolatlan változata a francia szenzuális festészet hatásáról árulkodik. A *Borsót fejtő parasztember* vagy a *Templombamenők* Gauguin Pont-Aven-i képeit juttatja eszünkbe, míg az *Ibolyaszedők* egy sajátos klasszicizáló lírai stílust követ.

Thorma nem volt egyértelműen naturalista festő. Eszménye nem a pillanatnyi jellemző megragadása, hanem a küldetést teljesítő „nagy festészet” megvalósítása volt. Tükröződik ez műfaji preferenciáiban, hiszen pályájának első felében történelmi kompozíciókat, egy vallásos képet, zsánerképeket és portrékat festett és csak 1910-ből ismerjük első önálló tájképét, de abban is, hogy nagyobb kompozíciói esetében klasszikus, mondhatjuk akár, akadémikus alapsémákhoz ragaszkodott. Réti István is a következőképpen jellemezte barátja festészetét: „A naturalizmus természetszemlélete, szellemisége, képcélja és festői előadása az akadémikus képszerkesztés szokásaival párosulva: Thorma művészetének a nagybányaiakéval szemben különleges jelleget ad.”

A szakirodalom életművét általában két korszakra és egy átmeneti szakaszra osztotta: az első 1892-től nagyjából 1910-ig zömében a naturalista, illetve realista történelmi képeket, zsánerkompozíciókat és portrékat foglalja magában; a következő, 1910–1919 között a változás, az átmeneti munkák időszaka, amikor új témák, pl. az önálló tájkép és a modern művészet hatása jelenik meg festészetében; az utolsó, 1919–1937-ben bekövetkezett haláláig a klasszicizáló, lírai kompozíciók, illetve a plein air tájképek korszaka.

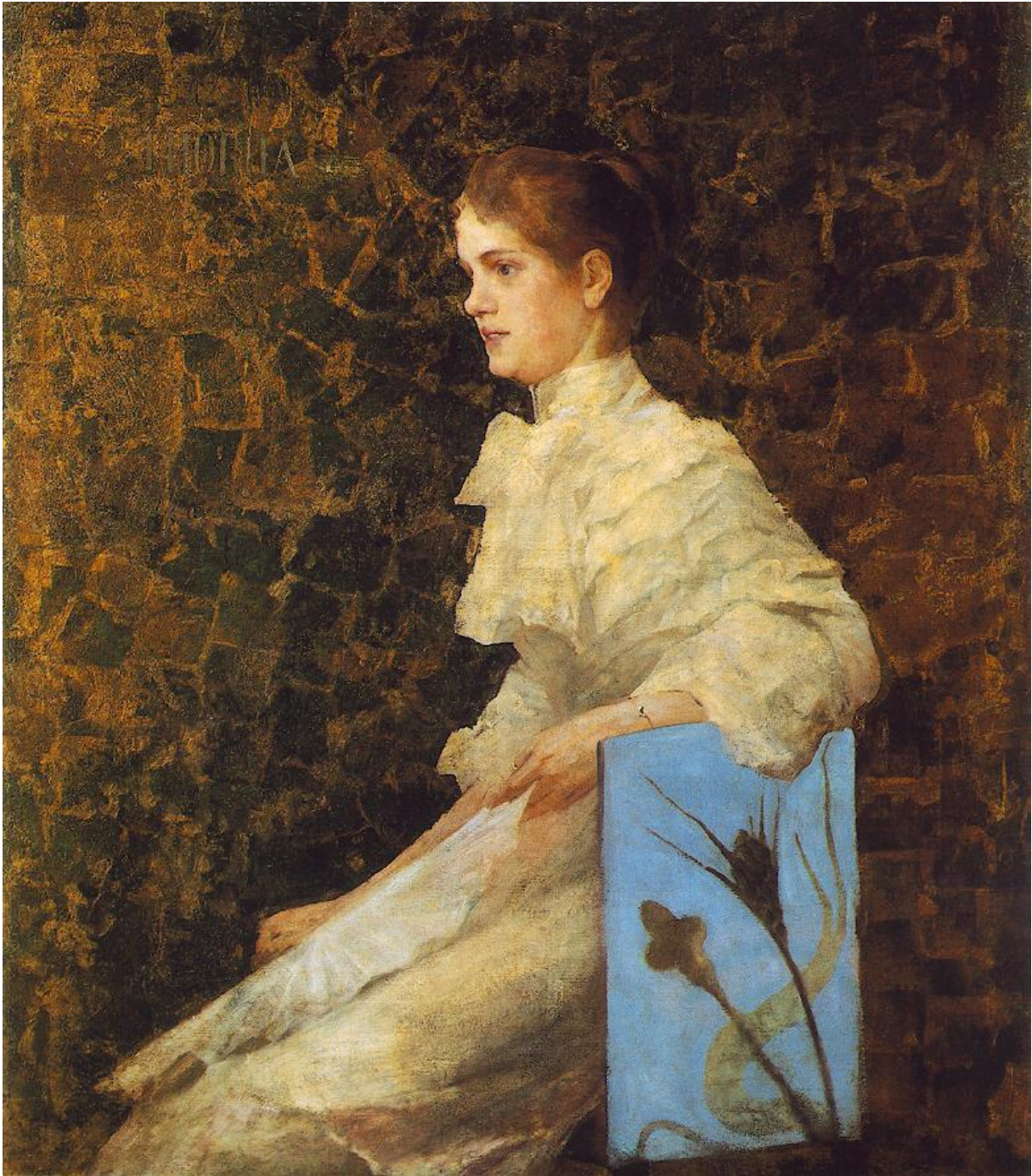
Forrás: Bay–Boros–Murádin: Thorma. Körmendi Galéria, Budapest, 1997;

Dévényi Iván: Thorma János. Corvina Kiadó, Budapest, 1977 (A művészet kiskönyvtára)

Önarckép (1910 k.)

(Forrás: <https://www.hung-art.hu/vezetes/nagybany/index.html>)

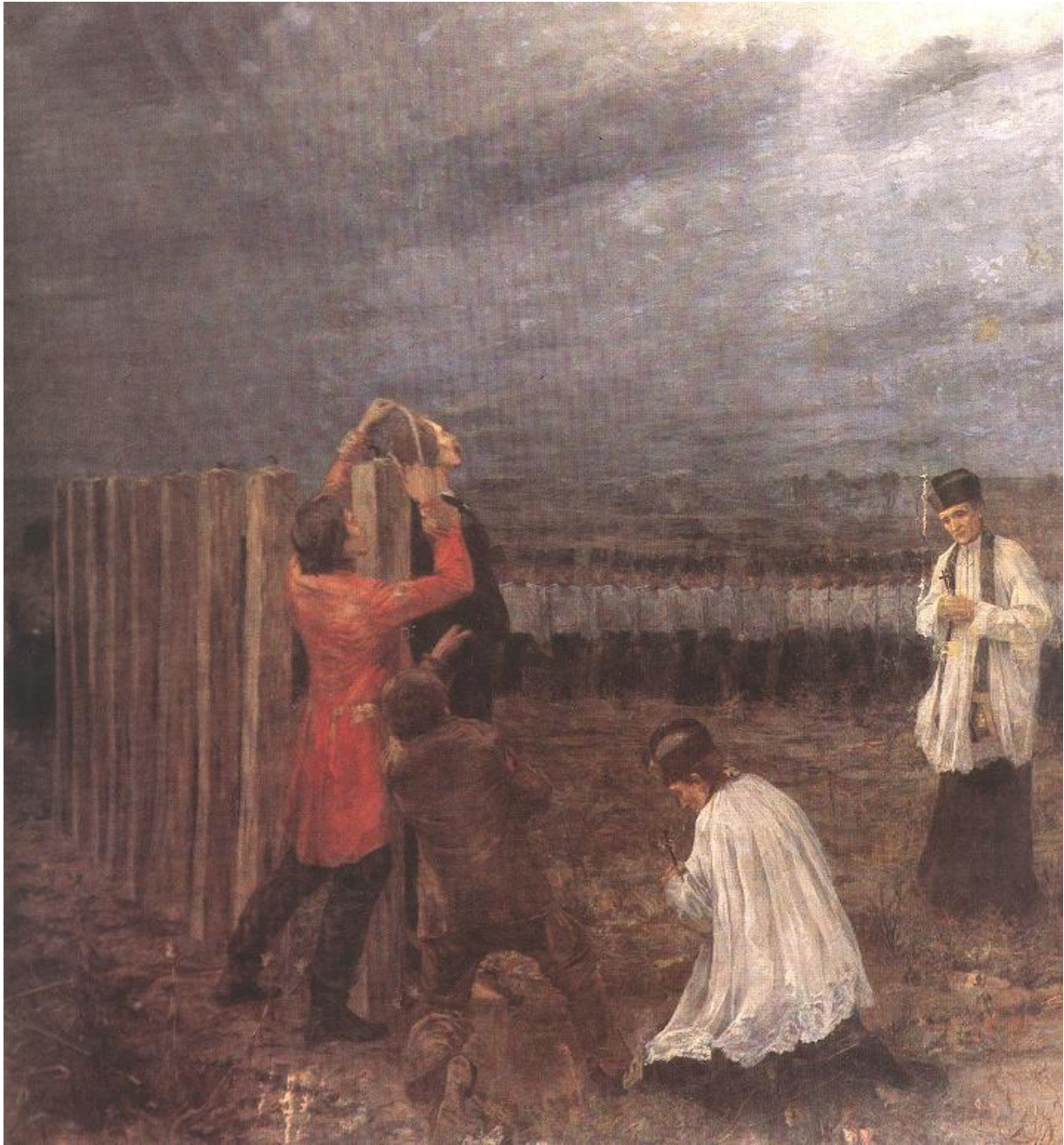
Bilcz Irén képmása (1892)

(Forrás: <https://www.hung-art.hu/vezetes/nagybany/index.html>)

Szenvedők (1892)

(Forrás: http://www.thormajanosmuzeum.hu/index.php?link_id=90&article=37&page=1)

Aradi vértanúk (részlet, a festmény bal oldala) (1893–96)

(Forrás: <https://www.hung-art.hu/vezetes/nagybany/index.html>)

Aradi vértanúk (részlet, a festmény jobb oldala) (1893–96)

(Forrás: <https://www.hung-art.hu/vezetes/nagybany/index.html>)

Aradi vértanúk (1893–96)

(Forrás: http://www.thormajanosmuzeum.hu/index.php?link_id=90)

Talpra magyar! (1898–1936)

(Forrás: http://www.thormajanosmuzeum.hu/index.php?link_id=90)

Szeptember végén (1901)

(Forrás: <http://www.mke.hu/lyka/13/346-355-szobor.htm>)

Kocsisok között (1902)

(Forrás: <http://mng.hu/gyujtemeny/kocsisok-kozott-15652>)

Október elsején (1903)

(Forrás: http://www.thormajanosmuzeum.hu/index.php?link_id=90&article=37&page=1)

Kártyázók (1904)

(Forrás: Bay–Boros–Murádin: Thoma. Körmendi Galéria, Budapest, 1997)

Borsót fejtő parasztember (1910 k.)

(Forrás: Bay–Boros–Murádin: Thorma. Körmendi Galéria, Budapest, 1997)

Ibolyaszedők (1920)

(Forrás: Bay–Boros–Murádin: Thoma. Körmendi Galéria, Budapest, 1997)

Őszi táj (1920)

(Forrás: <https://www.hung-art.hu/vezetes/nagybany/index.html>)